

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча түзүлгөн Д 10.24.699 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын мүчөсү, филология илимдеринин доктору, доцент С.С.Жумалиевдин Буудайбекова Эльнура Шейшенбековнанын “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине берген

КОРУТУНДУ ПИКИРИ

1. Диссертациялык кеңеште корголо турган кандидаттык диссертациянын адистикке тиешелүүлүгү.

Буудайбекова Эльнура Шейшенбековнанын “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистигинин профилине дал келет.

Изилдөөнүн максаты катары кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдерди структуралык жана семантика-стилистикалык жактан өз ара салыштырып иликтеп, бул боюнча эки тилдеги жалпылык менен айырмачылыкты аныктоону алдына койгон.

Бул максатка жетүү үчүн төмөндөгүдөй милдеттери коюлуп, алар тиешелүү деңгээлде аткарылган:

- Жалпы тил илиминде, түркологияда, анын ичинен кыргыз жана араб тилиндеги фразеологизмдерге тиешелүү жазылган илимий эмгектерге сереп салуу аркылуу изилдөөнүн багыттарын белгилөө;
- Кыргыз, араб тилиндеги анималисттик фразеологизмдерди жыйнап, белгилүү бир иретке келтирүү; эки тилдеги анималисттик фразеологизмдердин сөздүктөрүн түзүү;
- Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдердин курамын аныктоо менен структуралык жактан топторго, топтордун ичинен типтерге жиктөө, алардын жаралуу, жасалуу ык-амалдарын аныктоо;
- Кыргыз жана араб тилинде жыйналып алынган анималисттик фразеологизмдерге лингвостатистикалык илик жүргүзүү;
- Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдерди семантикасына карай топторго бөлүштүрүп, кепте туюндурган маанисине, көтөргөн жүгүнө, аткарган функциясына карата семантика-стилистикалык талдоолорду жүргүзүү;
- Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантикалык-структуралык жактан бир-бирине дал келүү жана дал келбөөчүлүктүн себеп-өбөлгөлөрүн аныктоо.

Изилдөөнүн объектиси катары кыргыз жана араб тилдериндеги фразеологизмдер, алардын семантика-структуралык табияты алынса, ал эми изилдөөнүн предмети катары кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдер, алардын структуралык топтору менен топчолору, семантикалык түрлөрү, стилистикалык табияты алынган.

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА
№ 58 « 17 марта 2025 ж/з

Изилдөөнүн методологиялык базасы жана методдору катары чет өлкөлүк жана мекендеш лингвисттердин эмгектери, алардагы теориялык жоболор пайдаланылган. Изилдөө учурунда эмпирикалык (жыйноо, каттоо, которуу ж.б.) жана теориялык (сыпаттоо, салыштыруу, жалпылоо, компоненттик илик жүргүзүү, анализ ж.б.) метод-ыкмалары колдонулган. Бул ыкма-методдор изилдөөнүн негизги максатын ишке ашырууга өбөлгө түзгөн.

II. Теманын актуалдуулугу.

Тандалган теманын актуалдуулугун, тил илими үчүн зарылдыгы төмөндөгү изилдөө багыттары менен түшүндүрүлөт:

1). Фразеологизмдер жалпы тил илиминде, түркологияда, анын ичинде кыргыз жана араб тил илиминде изилденип келе жатса дагы, алигиче талаш-тартыштарды туудурган, ар тараптуу иликтөөнү талап кылган фразеологизмдердин табият-маңызы, курамы, семантикалык типтери, оксюморон тибиндеги фразеологизмдер, фразеологизмдердин энантиосемиялык касиети ж.б. ушул өңдүү маселелер илим-билимдин өнүгүшү менен улам жаңы өңүрү ачылып, аларды жаңы өңүттөн кароо зарылчылыгынын жаралышына байланыштырылат.

2). Кыргыз тилиндеги фразеологизмдер буга чейин индоевропа бүлөсүндөгү орус, англис, немис, француз ж.б. тилдери менен гана салыштырылып изилденип, бирок араб тили менен салыштырып иликтөө колго алына электиги, айрыкча кыргыз жана араб тилиндеги фразеологизмдердин жаралуу, жасалуу ык-амалы, структуралык курамы, семантикалык табияты, семантикалык маани-маңызына, бөтөнчөлүгүнө карата топтоштурулушу, көркөм чыгармаларда колдонуу өзгөчөлүгү, стилистикалык өңүттөрү, стилдик боёкчолору ж.б.у.с. маселелери салыштырма планда да, өз алдынча да ар тараптуу изилдөөгө муктаждыгы жана мындай мүнөздөгү иликтөөлөр лингвометодикалык, этнологиялык жактан да маанилүү экендиги, кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин атайын иликтөөнүн объектисине алынбагандыгына байланыштуу атайын илимий изилдөөгө муктаждыгы менен түшүндүрүлөт.

III. Иштин жыйынтыктарынын илимий жаңылыгы катары кыргыз жана араб тилиндеги анималисттик фразеологизмдер алгачкы ирет салыштырма планда иликтөөгө алынышын, кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин структуралык, семантикалык топторго жиктелиши, алардын колдонулуш чөйрөсү, активдүүлүгү, стилдик табияты позициясынан териштирилгендиги, лингвостатистикалык илик жүргүзүлүп, илимий тыянактар чыгарылгандыгын белгилөөгө болот.

Коргоого сунушталган жоболору

1. Фразеологизмдер анын ичинен кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдер да лексиканын өтө татаал жана бай сөз каражаттарынын катарына кирет, ошондой эле алардын окшоштуктары жана айырмачылыктары бар, ошондуктан бирдиктүү функционалдык өңүттөн атайын салыштырма-типологиялык изилдөөнү талап кылат.

2. Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдерди структуралык жактан алганда, алардын түгөйлөрүнө жана маанилерине карап, толук дал келгендер, жарым-жартылай дал келгендер жана дал келбегендер деп бөлүштүрүүгө болот;

3. Маанилеш анималисттик фразеологизмдер эки тилде арбын учурайт, бирок алардын баарын тең эле окшош кароого болбойт, жалпысынан маанилеш болгону менен, семантика-стилистикалык мааничелери, боёкчолору боюнча өз ара айырмаланышат;

4. Эки тилде тең анималисттик фразеологизмдер, негизинен, сүйлөшүү жана көркөм стилде колдонулат; колдонулуу жигердүүлүгү жагынан көөнөрүүгө учурап, пассивге өтүп

бараткан анималисттик фразеологизмдер эки тилде тең кездешет;

5. Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдер адамдын ички-сырткы сыпат-сапатын, мүнөзүн билдирүүчү касиетке ээ, айрыкча адам мүнөзүн чагылдыруучу фразеологизмдер ойду курч, таасирдүү, образдуу кылып көрсөтө алат жана алар өз ичинен структуралык, семантикалык топторго бөлүнөт;

6. Кыргыз жана араб тилдериндеги убакыт-мезгилди, сан-өлчөмдү туюндурган туруктуу анималисттик сөз айкаштарынын ортосунда жалпылык да, ошондой эле айырмачылык да бар. Мындагы айырмачылык эки элдин жашоо ыңгайындагы, географиялык орун алуусундагы өзгөчөлүк менен шартталат.

IV. Диссертациядагы жыйынтыктардын жана корутундулардын илимий жактан негизделиши.

Изилдөөчү тарабынан төмөнкүдөй илимий натыйжалар алынган:

1-жыйынтык. Кыргыз жана араб тилиндеги анималисттик фразеологизмдерди салыштырып изилдөөнүн маанилүү ык-амалдары аныкталган;

2-жыйынтык. Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдерди структуралык жактан алганда алардын түгөйлөрүнө жана маанилерине карап толук дал келгендер, жарым-жартылай дал келгендер жана дал келбегендер деп бөлүштүрүлгөн;

3-жыйынтык. Эки тилде тең анималисттик фразеологизмдер, негизинен, сүйлөшүү жана көркөм стилде колдонулат; колдонулуу жигердүүлүгү жагынан көөнөрүүгө учурап, пассивге өтүп бараткан анималисттик фразеологизмдер эки тилде тең кездешери такталган;

4-жыйынтык. Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдер адамдын ички-сырткы сыпат-сапатын, мүнөзүн билдирүүчү касиетке ээ, айрыкча адам мүнөзүн чагылдыруучу фразеологизмдер ойду курч, таасирдүү, образдуу кылып көрсөтө алат жана алар өз ичинен структуралык, семантикалык топторго бөлүнгөн;

5-жыйынтык. Адамдын оң сапатын туюндурган фразеологизмдерге салыштырмалуу терс сапатты билдирген фразеологизмдер эки тилде тең басымдуулук кылары аныкталган.

6-жыйынтык. Эки тилде убакытты, мезгилди, сан-өлчөмдү билдирүүдө жан-жаныбарлар катышкан фразеологизмдер аркылуу абдан таасын бере алган сөз каражаттары орун алгандыгы белгиленген.

V. Сүнүшталган жыйынтыктардын жанылык деңгээли.

1-жыйынтыгы жаңы эмес, анткени тектеш жана тектеш эмес тилдерди изилдөөнүн методдору, ык-амалдары мурдатадан белгилүү болгон. Ошону менен бирге иликке алынган кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдерди салыштырып изилдөөгө ылайыктуу маанилүү ык-амалдары берилген.

2-жыйынтыгы жаңы, анткени анималисттик фразеологизмдер структуралык жактан алардын түгөйлөрүнө жана маанилерине карата толук дал келген, жарым-жартылай дал келген жана дал келбеген фразеологизмдер деп биринчи ирет бөлүштүрүлгөн.

3-жыйынтыгын жаңы деп эсептөөгө болот, анткени кыргыз жана араб тилдеринде анималисттик фразеологизмдер сүйлөшүү жана көркөм стилде колдонулуп, кептеги жигердүүлүгү жагынан көөнөрүүгө учурап пассивге өтүп бараткан анималисттик фразеологизмдердин дагы такталган.

4-жыйынтыгы жарым-жартылай жаңы, анткени тил илиминде буга чейин фразеологизмдердин адамдын оюн курч, таасирдүү, образдуу кылып көрсөтө алары жана алар структуралык, семантикалык жактан топторго бөлүнөрү аныкталган, бирок кыргыз

жана араб тилиндеги анималисттик фразеологизмдер адамдын ички-сырткы сыпатын, мүнөз-сапатын билдирүүчү касиетке ээ экендиги тууралуу жыйынтыгын жаңы деп эсептөөгө болот.

5-жыйынтыгы жаңы, анткени адамдын оң сапатын туюндурган фразеологизмдерге салыштырмалуу терс сапатты билдирген фразеологизмдер кыргыз жана араб тилдеринде басымдуулук кылары аныкталган.

6-жыйынтыгы жаңы, себеби кыргыз жана араб тилинде убакытты, мезгилди, сан-өлчөмдү билдирүү үчүн жан-жаныбарлар катышкан фразеологизмдер аркылуу таасын бере алган сөз каражаттары орун алары аныкталып белгиленген.

VI. Алынган жыйынтыктардын теориялык жана колдонмо багыттарга тиешелүү маселелерди чечүүдөгү наркы.

Иштин теориялык мааниси катары фразеологизмдердин табият-маңызына, курамына, семантикалык типтерине, фразеологизмдер теориясынын такталышына байланыштуу лингвометодикалык, этнологиялык багыттарга тиешелүү теориялык жоболордун аныкталышына өбөлгө түзөрүн белгилөөгө болот.

Иштин практикалык мааниси катары изилдөөнүн жыйынтыктарын кыргыз тилин эне тил, бөтөн тил катары үйрөнүүчүлөр үчүн, котормо менен алектенген адистер үчүн араб тилинин грамматикасы менен стилистикасы боюнча сабактарды өтүүдө, ошондой эле араб адабияты сыяктуу предметтерди өтүүдө, атайын курстарды түзүүдө, методикалык колдонмолорду даярдоодо, семинарларды уюштурууда, лингвопоэтика, семантика сыяктуу лингвистиканын башка тармактарын иликтөөдө, үйрөнүүдө колдонууга болорун белгилөөгө болот.

VII. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын жана корутундуларынын жарыяланышы.

Диссертациянын негизги мазмуну изденүүчүнүн төмөндөгү илимий эмгектеринде чагылдырылган:

1. **Буудайбекова, Э. Ш.** Кыргыз-араб тилдериндеги адамдын касиет-сапатын, мүнөзүн билдирүүчү анималисттик фразеологизмдер [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова // Билим жана тарбия илимий педагогикалык журналы. Махмуд Кашгари-Барскани атындагы Чыгыш университети. –2018. –№ 1(26). –С. 28-32.

2. **Буудайбекова, Э. Ш.** Кыргыз жана араб тилдериндеги төөгө байланыштуу анималисттик фразеологизмдер [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова // Билим жана тарбия илимий педагогикалык журналы. Махмуд Кашгари-Барскани атындагы Чыгыш университети. –2019. № 2 (29), – С.43-47.

3. **Буудайбекова, Э. Ш.** Кыргыз жана араб тилиндеги жылкы компонентине байланыштуу анималисттик фразеологизмдер [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова // Вестник Исык-Кульский гос.ун-та им.К.Тыныстанова. –2023. –№ 54-2. – С. 109-118. <https://elibrary.ru/item.asp?id=60003863>.

4. **Буудайбекова, Э. Ш.** Кыргыз жана араб тилдериндеги мезгилдик маанини, убакытты, сан-өлчөмдү билдирген анималисттик фразеологизмдер [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова, Б. Ш. Усубалиев // ALATOO ACADEMIC STUDIES. Эл аралык Ала-Тоо университети. - 2023. -№ 3. – С. 296-307. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54881655>.

5. **Буудайбекова, Э. Ш.** Фразеологизмы кыргызского и арабского языков, передающие отрицательные качества человека [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова, А. Махмуд Исмаил, Е. Али Мохамед - Халаф // Бюллетень науки и практики. –2024. –№ 1 т.10. – С. 454-459. <https://elibrary.ru/item.asp?id=59722192>

6. Буудайбекова, Э. Ш. Араб тил илиминдеги фразеологизмдердин изилдениши [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова, Г. И. Абдылдаева // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. –2024. –№ 10. . – С. 52-57. <https://elibrary.ru/item.asp?id=68646302>.

Буудайбекова, Э. Ш. Соматические и анималистические фразеологии в модели имя существительное + имя существительное в кыргызском и арабском языках [Текст] / Э. Ш. Буудайбекова, А. Т. Оторчиева // Бюллетень науки и практики. –2024. –№ 7 т.10. – С. 556-561. <https://elibrary.ru/item.asp?id=68483524>.

VIII. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Авторефератта диссертациянын негизги мазмуну кыскача чагылдырылган. Авторефераты диссертацияга шайкеш келет, бирок орусча вариантынын котормосунда тактоочу жерлери бар.

Ишке карата сунуштар жана кемчиликтер

1. Диссертациянын мазмунунда көрсөтүлгөн бөлүмдөрдүн коюлган бети менен иштин коюлган бети дал келбей калган жерлери бар. Маселен, “Адамдагы терс сапатты туюндуруучу фразеологизмдер” деген 4.2.2-бөлүмчө мазмунунда 135-бет деп көрсөтүлсө, ишинде 134-бетинде турат. Андыктан иштин мазмунун бир сыйра тактап коюу зарыл.

2. *Фразеологизм, анималисттик фразеологизм, фразеологиялык түрмөк, фразеологиялык каражат* деп ар түрдүүчө атай бербестен, иштин темасына байланыштуу анималисттик фразеологизм деп бир өңчөй термин менен атоо практикалык жактан туура болот (165, 166, 167-бб.).

3. 156-бетте “Чарбачылык, кесипчиликке байланыштуу мезгилди билдирген анималисттик фразеологизмдерге” кыргыз тилиндеги *мал кыштоодон түшкөндө, туут маалы, мал торолгондо, мал тотукканда* сыяктуу мезгилди билдирген фразеологиялык тизмектери менен бирге араб тилине мүнөздүү мисалдарын да көрсөтө кетсе жакшы болмок.

4. Иштин айрым жерлеринде иллюстративдик мисалдардын кайсы тилге мүнөздүү экенин “кыргыз тилинде” же “араб тилинде” деп тактап жазып көрсөтүү менен иштин тактыгын, түшүнүктүүлүгүн арттырууга болот. Маселен, “«Жагымсыз келбет, өңү серт, түрү суук» маанисин туюнткан фразеологиялык тизмектер» деген бөлүмүндө «Жогорудагы *иттин чүкөсүндөй, карганын шыйрагындай, чычкактаган чил көздөнгөн, سمينه مثل الخنزير (аялзатына айтылган семиз чочкодой), وجهه كالكلب (бети иттикиндей), وجه البودة (үкү бет)* фразеологиялык түрмөктөрү табияттан берилген адамдын келбетиндеги, тулку-боюндагы толумсуз көрүнүштөрүн аябай элестүү, образдуу бере алса, ал эми *карга шыйрак, күлгө оонаган күчүктөй, түлөгөн тайлактай* түрмөктөрү кандайдыр бир себептен улам жүдөп, турмуштан кыйналып же жашоосун жөндөп алып кете албаган адамдарды эң сонун стилистикалык боёктуулукта бере алат» (117-б.) деп берилишинде мисалдардын кайсынысы кыргыз тилине, кайсынысы араб тилине мүнөздүү экенин шыр ажыратып окуу кыйынчылык жаратат.

5. 140-беттеги «Араб тилинин корунда *أَبْخَلٌ مِنْ كَلْبٍ* – иттен дагы саран; *أَجْوَعُ مِنْ ذَنْبٍ* (карышкырдан дагы ачка, ач көз) ; *أَجْوَعُ مِنْ فُرَادٍ* - (бүргөдөн ачка) анималисттик фразеологизмдер кездешет» деп саноо менен бирге алардын кепте колдонулушуна карата мисалдарын кошо кетсе да сапаты бир кыйла артат.

6. 24-беттеги «Окутуу кыргыз тилинде жүрүүчү мектептердин XI классы үчүн кыргыз тили боюнча окуу китебине фразеологияны өзүнчө бөлүм катары киргизүүсү жана жогорку окуу жайларынын филолог адистигинде окуп жаткандар үчүн адистик сабак катары окутулуучу кошумча окуу куралдын басмадан жарык көрүшү жана фразеологиялык

сөздүктөрдүн сапатын жогорулатуу максатында буга чейин жарык көргөн сөздүктөрдүн баарын кеңири иликтеп чыгып, алардагы жетишкендиктер менен мүчүлүштүктөрдүн көрсөтүлүшү, жаңы тематикалык фразеологиялык сөздүктү түзүүгө карата үлгүнүн иштелип чыгышы» деген узун сүйлөм менен берилген ою толук жыйынтыкталбай калганы көрүнүп турат.

7. 20-бетте «Бул эмгекте камтылган материалдарга берилген талдоолор, аныктамалар фразеология боюнча өткөн кылымдын сексенинчи жылдарында фразеологияны сөздүн “кең” маанисинде караган көз караштардын духунда иштелгендиги *кайталанып колдонулуп туратбайкалат*» деген сүйлөмдүн стилистикасы жана орфографиясы тактоону талап кылат.

8. 6-бетте «К. Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетинин чыгыш таануу жана эл аралык мамилелер факультетиндеги «Жакынкы жана орто чыгыш өлкөлөрүнүн филологиясы» кафедрасынын аталышы тырмакчага алынып, баш тамга менен жазылган. Орфографиялык эреже боюнча мекемелердин курамындагы бөлүмдөрдүн аттары кичине тамга менен тырмакча коюлбай жазылат.

9. 7-бетте «Бул максатты жүзөгө ашыруу үчүн төмөнкүдөй **милдеттер** коюлат:

- Орус тил илиминде, түркологияда, анын ичинен кыргыз жана араб тилиндеги фразеологизмдерге тиешелүү жазылган илимий эмгектерге сереп салуу аркылуу изилдөөнүн багыттарын белгилөө;» деп санап көрсөтүлгөн сүйлөмдөр баш тамга менен жазылган. Бул учурда кичине тамга менен жазылат. Себеби тыныш белгилерди коюу эрежеси боюнча саналып айтылган толук маанилүү жайылыңкы сүйлөмдөрдүн аягына үтүрлүү чекит коюлса, ар бир сүйлөм кичине тамга менен башталып жазылат. Эгерде чекит коюлса, анда баш тамга коюп жазууга болот.

10. 50, 51-беттерде көрсөтүлгөн эмгектерди эрежеге ылайык тактап жазып чыгуу керек. Маселен, *Кедейкан Олжобай менен Кишимжан, Сынган кылыч, С.Станалиев, Чагылгандын көз жашы ж.б.* эпос, чыгармалардын аттары тырмакчага алынбастан жазылган. Эреже боюнча китептердин, чыгарма, эпостордун аттары тырмакчага алынып жазылат.

11. 47-бетте “*Кошмоков Кубат Сатимаматовичтин*” деп окумуштуунун аты-жөнү толук жазылган. Бул жерге адамдын аты-жөнүн толук жазуунун эч зарылдыгы жок, кыскартып И.Ю.Крачковский деп илимий талапка ылайыктап жазуу керек.

12. 26-бетте “1990 – жылы» деп дефистин ордуна тире менен жазылса, 46-бетте «түзүлүштөр-сөз айкаштары» деп тиренин ордуна дефис менен жазылган. Иште мындай жерлери көп орун алат, андыктан дефис менен тиренин коюлушун да карап коюу зарыл. Себеби дефис орфографиялык, сызыкча синтаксистик мааниге ээ.

13. Эки тилдеги анималисттик фразеологизмдер боюнча таблица түрүндөгү математикалык анализинде *таш бака, тоту куш, кескелдирик* сөздөрү менен жасалган фразеологизмдер кыргыз тилинде жок деп берилген. Бирок кыргыз тилинде *таш бакадай кыбыроо, тотудай эсе тоту куштай койкоюу, кескелдирикти куйругун кыркуу* деген фразеологизмдер колдонулат. Андыктан аларды эске алуу менен таблицкага киргизип коюу керек. Тескерисинче, *павлин* деген сөз менен жасалган фразеологизм кыргыз тилинде жок, бирок ал сөз бар деп көрсөтүлгөн.

14. Диссертацияда жана авторефератында орфографиялык, пунктуациялык, стилистикалык каталары орун алат. Мисалы: *сүйлөмдүн (45), кыгыз (51), жургөндө (123), каргөн (125), макаладар (130), адамарга (135), крокадил (143), мманини (143), карышкардан*

(135), бирөөгө, чыгымчылдык (144), кубурөп (145), саламатыгынан (156), канатуулардай (158), түгүндөй (159) ж.б.

IX. Жетектөөчү мекемени жана расмий оппоненттерди бекитүү боюнча сунуштун негизделиши.

Буудайбекова Эльнура Шейшенбековнанын “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине төмөндөгүлөрдү сунуш кылат:

Жетектөөчү мекеме катары Ош мамлекеттик университетинин кыргыз тили жана адабияты кафедрасы сунушталат: 714000, Кыргыз Республикасы, Ош ш., Ленин көч., 331.

Биринчи расмий оппонент катары филология илимдеринин доктору (10.02.20 - тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими), профессор, Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин кыргыз-кытай факультетинин кытай тили жана адабияты билим берүү программасынын профессору Нарынбаева Бактыгул Борбиевна сунушталат.

Илимий эмгектери:

Негизгилери: илимий адистигинин шифры 10.02.20

1. Нарынбаева, Б. Б. Фразеологическая картина мира француза и кыргызца [Текст]: монография / Б. Б. Нарынбаева – Бишкек, 2017. – 360 с.
2. Нарынбаева, Б. Б. Кыргыздын дүйнөсүнүн фразеологиялык сүрөтү [Текст] / Б. Б. Нарынбаева // Актуальные проблемы билингвизма и диалог культур (в аспекте взаимодействия русского языка с языками Центральной Азии) материалы межд.научн. конф. приуроченной к 85-летию со дня рождения Засл. деятеля науки Кыргызской Республики д-ра филол. наук, проф. А. О. Орусбаева. – г. Бишкек, 18 февраля 2022 г. / отв. ред. О. С. Сумарокова. – Бишкек. Изд-во КРСУ, 2022. – 282 с. (195 с.).
3. Нарынбаева, Б. Б. Фразеологиялык бирдиктерди изилдөөнүн заманбап ык-амалдары [Текст] / Б. Б. Нарынбаева // Түрк тилдүү элдердин эл аралык форумубилимий баяндамалар жыйнагы. – Бишкек: “Улуу тоолор”, 2023. – 218-225-бб.
4. Нарынбаева, Б. Б. Инновационные подходы исследования фразеологических единиц в разносистемных языках [Текст] / Б. Б. Нарынбаева // Известия вузов Кыргызстана. – 2023. – №6. – С. 251-256.
5. Narynbayeva, B. Kirgizların deyimler bağlamında dünya algısı [Текст] / Б. Б. Нарынбаева // (Y. Balasagun KMDÜ, Kirgizistan) //umqayıt Dövlət Universitetinin Redaksiya və nəğr iğläri Göbäsi Sumqayıt Çähəri. – 2023. – №3. – 279-283-бб.
6. Narynbayeva, B., Ren, S., Yang, B., Wang, J., Imazov, M. Features of training specialists in the field of environmental safety in water resources management [Текст] / Б. Б. Нарынбаева и др. // BIO Web of Conferences. –2024. –107. – 05001.
7. Narynbayeva, B., Jiao, J., Jia, H., Zhao, J., Imazov, M. Features of intercultural communication of students from different countries when learning a foreign language in universities of the China [Текст] / Б. Б. Нарынбаева // Scientific Herald of Uzhhorod University. – Series Physics, 2024 (55). – С. 1493-1501.

Экинчи расмий оппонент катары филология илимдеринин кандидаты (10.02.20 - салыштырма-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими), Б.Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин (Бишкек, Кыргызстан) дүйнөлүк цивилизациялар жана тилдер институтунун башкы илимий кызматкери Чинлода Мадина Сулеймановна сунушталат.

Илимий эмгектери:

1. Чинлода М. С. Способы трансляции образного содержания инокультурной метафоры на арабский язык (на материале повести Ч. Айтматова “Пегий пес, бегущий краем моря”) // Научные исследования Кыргызской Республики. – Бишкек, 2020. – №4. – Ч.1. – С. 48-55

2. Чинлода М. С. Способы передачи тропеических выражений с арабского на русский язык (на материале переводов Корана) // Вестник Кыргызско- Российского Славянского университета. – Бишкек, 2021. – Том 21. – №2. – С. 136-143.

3. Чинлода М. С. Особенности перевода метафоры с арабского на русский язык // Свободная дискуссия о языке и динамика развития языковых процессов. – Б.: Изд-во КНУ, 2021, – С. 190-194.

4. Чинлода М. С. Художественный перевод метафоры из текста Корана // «IV Международное книжное издание стран Содружества Независимых Государств «Лучший молодой ученый – 2021»: – г. Нур-Султан, Казахстан, 2021г. – С. 36-38.

5. Чинлода М. С. Метафора как средство познания арабской культуры // Актуальные проблемы билингвизма и диалог культур (в аспекте взаимодействия русского языка с языками Центральной Азии / отв. ред. М. Дж. Тагаев. – Бишкек: Изд-во КРСУ, 2022. – С. 325-332.

6. Чинлода М. С. Национально-культурные особенности процессов метафоризации в арабском и русском языках // Современные проблемы филологии. – г. Киров, Россия, 2022 г. – С. 129-133.

7. Чинлода М. С. Перевод метафоры как способ межъязыковой трансляции образов мира (на материале переводов Корана) // «Бюллетень науки и практики». – г. Нижневартовск, Россия, 2022 г.– Т8.– №12.– С.596-604.

8. Чинлода М. С. Национально - культурные особенности метафор арабской поэзии // Вестник Международного университета Кыргызстана. – Б., 2022 г. – № 4 (48). – С. 475-479

9. Чинлода М. С. Оружейный код культуры в арабской языковой картине мира // Русский тест: теория и практика. – М.: Изд-во РУДН, 2023. – Т. 9. № 1. С. 21-28.

10. Чинлода М. С. Трансляция метафорической образности средствами другого языка (на материале киргизского, русского и арабского языков) // Вестник Кыргызско-Российского Славянского Университета» №10 Т. 24, 2024 г. С.137-142

11. Чинлода М. С. Религиозные смыслы Корана и способы их актуализации в кыргызской языковой картине мира // Сборник научных докладов Международной научно-практической конференции «Интегральная перспектива в социогуманитарных науках Центральной Евразии: проблемы и перспективы». – Турция, 2024 г.

12. Чинлода М. С. Роль ценностей арабской культуры в формировании аксиологической составляющей картины мира кыргызов // Выдающиеся русисты Кыргызстана: сборник статей Международной научно-практической конференции, посвященной 100-летию Л.А.Шеймана и Г.С.Зенкова (г.Бишкек, 14-15 ноября 2024 г.). – Бишкек: КРСУ, 2024. – С. 334-340 (380 с.)

13. Чинлода М. С. Особенности межъязыковой трансляции образности художественного текста средствами арабского языка // Вестник РУДН. Серия: Теория языка. Семантика. Семиотика. – М.: Изд-во РУДН, 2024 г. – №4 (Scopus)

Буудайбекова Эльнура Шейшенбековнанын “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши КР ЖАК тарабынан кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп берет.

Андыктан диссертант Буудайбекова Эльнура Шейшенбековнанын “Кыргыз жана араб тилдериндеги анималисттик фразеологизмдердин семантика-структуралык табияты” аттуу 10.02.20 – тектештирме-тарыхый, типологиялык жана салыштырма тил илими адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин коргоого сунуштоого болот деп ойлойбуз.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү,
филология илимдеринин доктору,
доцент, И.Арабаев атындагы КМУнун
профессору

С.С.Жумалиев

Эксперттик комиссиянын мүчөсү катары тастыктаймын.
Буудайбекова Эльнура Шейшенбековна
17.04.2025-ж.

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ.
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им И. АРАБАЕВА

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ *С.С.Жумалиев*